

verjagen. Zo kon bij Eijsden worden vastgesteld dat een vissersboot, dagelijks van de ene naar de andere uithoek van het grindgat voer, daarbij elke keer honderden eenden verjagend. Watersporters (skiërs, zeilboten) maken er soms, zo lijkt het althans, een sport van om telkens weer op een groep watervogels in te varen en ze op te jagen.

Een andere vorm van verstoring is de jacht. Behalve een direct gevolg (het afschieten van vogels) heeft de jacht als indirect gevolg dat gewerschoten grote verwarring veroorzaken onder de watervogels, zelfs wanneer deze vogels zich honderden meters van de schietpartij ophouden. De geringe kennis van de watervogels die de meeste Limburgse jagers hebben, heeft al geleid tot het afschieten van beschermde vogels. Behalve dit gegeven is er ook geen enkele reden waarom er op vogels gejaagd zou moeten worden. Daarom zou er een jachtverbod moeten worden ingesteld.

Ook is het duidelijk dat, wil men de watervogels rust en bescherming geven, bepaalde gebieden (zowel stukken land als water) afgesloten zouden moeten worden.

Dankwoord

Tot slot willen wij de volgende personen en instanties bedanken:

- de PLEM, die de betreding van de terreinen rond de Clauscentrale te Maasbracht mogelijk maakte;
- de NIBA, van de exploitatie Oolerveld te Hertven;
- de Heer Schreurs, opzichter van het landgoed Osen;
- Astrid Ganzevles voor het typen van dit verslag;
- En uiteraard alle medewerkers aan de maandelijkse tellingen, zonder wie het maken van dit verslag niet mogelijk zou zijn geweest.

DE MARETAK (*VISCUM ALBUM*) OP MOERASEIK (*QUERCUS PALUSTRIS*) OP DE BRUNSSUMMERHEIDE

F. CUPEDO

In het maandblad van febr. 1978 maakt de Heer Th. Minkenberg melding van het voorkomen van maretakken op moeraseik (*Quercus palustris*). In meer dan een opzicht is deze vondst interessant.

Allereerst wat de voedselplant betreft. Voor Nederland is deze nieuw, en kan dus toegevoegd worden aan de eerste lijst in het vorig artikel over maretakken (Maandblad dec. 1977).

Het is ook de eerste eiken-soort waarop de halfparasiet bij ons werd gezien. Wel is het de soort die de meeste kans maakt door de maretak "uitverkoren" te worden. Van alle eiken-soorten is *Quercus palustris* de enige die in het buitenland regelmatig met maretak werd aangetroffen. Von Tubeuf (1923) gaat zelfs zo ver de moeraseik "Mistelhold" te noemen, in tegenstelling tot alle andere inheemse en uitheemse *Quercus*-soorten. Verwonderlijk is dan ook dat Dr. de Wever bij zijn zaaiproeven op deze soort geen resultaat had. ("Dertig jaar lang heb ik *Viscum album* op *Quercus robur* en *sessiliflora* en ook op veel exotische eiken uitgezaaid, maar alleen op *Q. borealis maxima* brachten 't de kiemplantjes tot een enigszins gezond *Viscum*-struikje." de Wever 1938).

Even interessant is echter de plaats waar de boom groeit. Hij staat aan de rand van de Brunsummerheide, en wortelt daar in Oligoceen zand, dat ter plaatse bedekt is met een zeer dun lössdek. Zowel deze löss als het zand zijn uitgesproken kalkarm. En daarmee is deze boom een erg mooie illustratie van het feit dat de maretak -in tegenstelling tot een nog steeds veel gehoorde opvatting- voor zijn ontwikkeling echt niet gebonden is aan een kalkrijke ondergrond. Een feit is weliswaar dat in ons land de mare-

tak vrijwel beperkt is tot gebieden waar de bodem kalkrijk is, dat echter dit laatste een voorwaarde zou zijn wordt al lang betwijfeld.

Allereerst komt de maretak namelijk lang niet overal voor waar kalk in de bodem zit, en waar geschikte waardplanten groeien. Op de tweede plaats komt zij ook voor op kalkarme ondergrond, alleen zijn -bij ons althans- meldingen hiervan schaars. Een paar voorbeelden: De Wever (1932) vermeldt een geval van *Viscum* op lijsterbes (*Sorbus aucuparia*) in Schinveld, groeiend op een zure, kalkarme ondergrond. Dr. Dijkstra kweekte in zijn tuin in Emmen maretak op appel, terwijl de bodem bestond uit onafgegraven hoogveen, bedekt met een laagje dalgrond, waarop "... de appelboom zich in een veel slechtere conditie bevond dan de maretak." (Dijkstra 1967). Ook noemt bij het voorkomen van *Viscum* op brem, met name in Bretagne. Deze plant gaat door voor uitgesproken kalkvliedend (zie bv. van Rummelen, 1938), hetgeen ik echter betwijfel. (In de groeve Blom in Berg en Terblijt bijvoorbeeld staan brem-struiken, die wortelen in nagenoeg zuivere kalk. En niet, zoals in de groeve ook veel voorkomt, op afgeschoven grind.)

Tenslotte, al in 1923 vermeldt von Tubeuf maretakken, groeiend op zachte berk (*Betula pubescens*), in een hoogveengebied, waar de ondergroei behalve uit een nat *Sphagnum*-dek, bestaat uit struikheide (*Calluna vulgaris*), lavendelheide (*Andromeda polifolia*) en de verschillende *Vaccinium*-soorten. Een wel zeer opmerkelijk gezelschap voor een kalkminnende plant!

Hoewel dus een (sterke) voorkeur voor kalkrijke bodem niet ontkend kan worden, is dit blijkbaar geen voorwaarde. Vanwege hun zeldzaamheid lijkt het me echter nuttig dat niet alledaagse waarnemingen als die van dhr. Minkenberg bekend worden. Vandaar dit stukje. Het is weer winter, dus er kan weer eens op gelet worden.

In het decembernummer 1977 schreef ik dat Dr. de Wever geen zaaiproeven vermeldt van *Viscum* op *Viscum*. Dit is echter niet juist. Hij zaaide wel degelijk ook op andere maretakken, en van de 26 bessen die hij in zijn tuin zaaide kreeg hij één plantje, dat evenwel na vier jaar, samen met de voedsterplant van de oude *Viscum*-struik (een wilg), doodging.

LITERATUUR

DIJKSTRA S.J. 1967: Voedselopname bij merkwaardige planten, II: de maretak, *Viscum album*. Nat. Hist. Maandbl. 56 p. 178.

KUYL O.S. 1967: Geologische waarnemingen op de Brunssummerheide. Nat. Hist. Maandbl. 56 p. 121.

RUMMELEN F.H. van 1938: Eenige beschouwingen over het verband tusschen bodem en flora in Zuid-Limburg. Natura 37.

TUBEUF K. von, 1923: Monographie der Mistel. München 1923.

WEVER A. de, 1938: Voedsterplanten van *Viscum album*. Nat. Hist. Maandbl. 27 p. 39.

Moeraseik met maretak

Foto: Th. Minkenberg